

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za matematiko in fiziko*

Oddelek za fiziko

Vrtavka

Poročilo pri fizikalnem praktikumu IV

Kristofer Č. Povšič

Asistentka: Jelena Vesić

Uvod

Opisujemo gibanje vrtavke, kjer je njena kinetična energija mnogo večja od potencialne. Vrtavka ima dolgo os poravnano z z -osjo, je nutacijska frekvenca podana z

$$\nu_{nu} = \frac{J_{33}}{J_{11}}\nu_z \quad (1)$$

kjer ima vektor vztrajnostnega momenta komponente $\vec{J} = (J_{11}, J_{22}, J_{33})$ ter je ν_z frekvenca kroženja. Precesijska frekvenca je podana z

$$\nu_{pr} = \frac{1}{4\pi^2} \frac{mgh^*}{J_{33}\nu_z} \quad (2)$$

kjer je m masa vrtavke, g težnostni pospešek, h^* pa razdalja med težiščem in oporno točko osi (h^* je ročica navora).

Naloga

Izmeri precesijsko (ω_{pr}) in nutacijsko kotno hitrost (ω_{nu}) v odvisnosti od kotne hitrosti (ω_z) vrtavke. Izvedi meritev pri vsaj treh frekvencah $\nu_z = \frac{\omega_z}{2\pi}$. Na primer pri približno 600, 500, 400 obratih na minuto (kratica rpm - angl. rotations per minute). Gornjo meritev izvedi pri naslednjih nastavitvah vrtavke:

- vrtavka z utežjo blizu krogle
- utež na sredini palice
- utež na koncu palice (pusti si prostor za oprijem)

Meritve z različnimi nastavitvami vrtavke izvedi pri podobnih frekvencah ν_z kot prej, da so rezultati lažje primerljivi. Izmerjene vrednosti ω_{pr} in ω_{nu} primerjaj z izračunanimi in naredi tabelo.

Potrebščine

- krogla s podnožjem in priborom (palica, utež in ploščica z vzorcem)
- kompresor pod mizo
- stroboskop
- stoparica

Navodilo

Sestavim vajo po navodilih. Vrtavka je sestavljen aiz kovinske krogel, aluminijaste palice s snemljivivo in premakljivo utežjo. Na palici je fiksno pritrjena ploščica z močno kontrastnim vzorcem. Pod stroboskopom lahko s pomočjo vzorca določim frekvenco rotacije okoli lastne osi vrtavke ν_z .

Vključim kompresor in ventilator. S prsti zavrtim vrtavko v navpičnem položaju in pustim, da jo zračni curek dodatni zavrti. Spreminjam frekvenco na stroboskopu in ko se vzorec na vrtavki ustali, odčitam izmerjeno vrednost vrtenja. Prislonim svinčnik in s tem izmaknem vrtavko iz osi in vrtavka začne s precesijo. Izmerim precesijski čas pod različnimi koti, da vidim, da je neodvisen od kota. S kratkim udarcem po vrtavki, začnem nutacijo. Potrebno jo je večkrat vzbuditi, saj jo trenje zavira.

Znani podatki o vrtavki so:

$$m_s = 515 \text{ g} \quad 2r_s = 50.8 \text{ mm},$$

in

$$\begin{array}{lll} m_r = 15 \text{ g} & 2r_r = 51 \text{ g} & h_r = 1.1 \text{ mm} \\ m_b = 27 \text{ g} & 2r_b = 6.5 \text{ g} & h_b = 100.5 \text{ mm} \\ m_w = 18 \text{ g} & 2r_1 = 20 \text{ g} & h_w = 25.2 \text{ mm}, \end{array}$$

Obdelava podatkov

Utež na $h^* = 0$

Izmerjeni podatki so:

$(\nu_z \pm 50)[\text{rpm}]$	$(\nu_z \pm 0.8)[\text{Hz}]$	$5t_{pr}[\text{s}]$	$\nu_{pr}[\text{Hz}]$	$\nu_{nu}[\text{Hz}]$
350	5.8	15.8	0.3 ± 0.1	3.7 ± 0.1
510	8.5	15.7	0.3 ± 0.1	4.6 ± 0.1
600	10	18.0	0.2 ± 0.1	8.4 ± 0.1

Izračunani podatki so:

$\nu_z[\text{rpm}]$	$\pm[\text{rpm}]$	$\nu_{pr}[\text{Hz}]$	$\pm[\text{Hz}]$	$\nu_{nu}[\text{Hz}]$	$\pm[\text{Hz}]$
350.00	50.00	0.79	0.12	2.86	0.41
510.00	50.00	0.55	0.06	4.17	0.41
600.00	50.00	0.46	0.04	4.90	0.41

Utež na $h^* = (3.5 \pm 0.1)\text{cm}$

Izmerjeni podatki so:

$(\nu_z \pm 50)[\text{rpm}]$	$(\nu_z \pm 0.8)[\text{Hz}]$	$5t_{pr}[\text{s}]$	$\nu_{pr}[\text{Hz}]$	$\nu_{nu}[\text{Hz}]$
360	6	9.0	0.5 ± 0.1	2.3 ± 0.1
510	8.5	9.6	0.5 ± 0.1	3.1 ± 0.1
580	9.7	11.2	0.4 ± 0.1	3.6 ± 0.1

Izračunani podatki so:

$\nu_z[\text{rpm}]$	$\pm[\text{rpm}]$	$\nu_{pr}[\text{Hz}]$	$\pm[\text{Hz}]$	$\nu_{nu}[\text{Hz}]$	$\pm[\text{Hz}]$
360.00	50.00	0.91	0.13	2.60	0.35
510.00	50.00	0.66	0.07	3.58	0.35
580.00	50.00	0.58	0.05	4.07	0.36

Utež na $h^* = (6.5 \pm 0.1)\text{cm}$

Izmerjeni podatki so:

$(\nu_z \pm 50)[\text{rpm}]$	$(\nu_z \pm 0.8)[\text{Hz}]$	$5t_{pr}[\text{s}]$	$\nu_{pr}[\text{Hz}]$	$\nu_{nu}[\text{Hz}]$
300	5	3.23	1.5 ± 0.1	1.8 ± 0.1
410	6.8	6.8	0.7 ± 0.1	3.6 ± 0.1
510	8.5	11.3	0.4 ± 0.1	4.7 ± 0.1

Izračunani podatki so:

$\nu_z[\text{rpm}]$	$\pm[\text{rpm}]$	$\nu_{pr}[\text{Hz}]$	$\pm[\text{Hz}]$	$\nu_{nu}[\text{Hz}]$	$\pm[\text{Hz}]$
300.00	50.00	1.29	0.22	1.74	0.29
410.00	50.00	0.94	0.12	2.38	0.29
510.00	50.00	0.76	0.08	2.96	0.30